

Исломнинг галаба сари одим кадамлар ташлашида мусулмон амирларининг ўрни катта бўлган. Мана шундай тарих саҳифаларида ёрқин нур таратиб турган юлдузларнинг бири ҳақида бугун суҳбатлашамиз. Бу одам, Росулulloх соллаллоху алайхи ва салламнинг ўзларидан мактов эшитган. Росулulloх соллаллоху алайхи ва саллам Истанбул фатхи ҳақида башорат қилиб: «Истанбул (Кустантиния), албатта, фатх қилинади. Уни фатх қилган кўмондон нақадар бахтли кўмондон, уни фатх қилган аскарлар нақадар бахтли аскарлардир», деганлар.

Исломнинг галаба сари одим кадамлар ташлашида мусулмон амирларининг ўрни катта бўлган. Мана шундай тарих саҳифаларида ёрқин нур таратиб турган юлдузларнинг бири ҳақида бугун суҳбатлашамиз. Бу одам, Росулulloх соллаллоху алайхи ва салламнинг ўзларидан мактов эшитган. Росулulloх соллаллоху алайхи ва саллам Истанбул фатхи ҳақида башорат қилиб: «Истанбул (Кустантиния), албатта, фатх қилинади. Уни фатх қилган кўмондон нақадар бахтли кўмондон, уни фатх қилган аскарлар нақадар бахтли аскарлардир», деганлар.

Таваллуди ва ёшлиги

Унинг тўлиқ исми – Мухаммад II, Султон Мурад ўғли 1432 йили 29 март куни Эдирнада таваллуд топган. Мухаммад Фотих 1421 йили 18 феврал куни отаси Мурад II вафотидан сўнг тахтга чиқди. 19 ёшида у катта бир мамлакатнинг ҳукмдорига айланди. Унинг отаси уни бу ишга, яъни, ўзидан кейин умматга хизмат қилиши ва уммат ундан барака топишига тайёрлаб кетган эди.

Буюк шахс бўлиб етишиш учун отаси уни амирлар мактабига юборади. Бу мактаб саркарда ва етакчиларни тайёрлаш мақсадида ташкил қилинган эди. У кўп билимларда муваффақиятга эришади, сўнг отаси уни Манисга ҳоким қилиб тайинлайди. У билан бирга таквosi билан ном чиқарган ва ўз даврининг машҳур олимларидан бири бўлган Аҳмад ибн Исмоил Куранийни ҳам кўшиб юборади. Византия бўйича мутахассис бўлган британиялик тарихчи Стивен Рансимен Султон Фотих ҳақида: “У ўқтам, бўйи унча

баланд бўлмаса ҳам бакувват эди. Юзида кўзи ўткир нигоҳи билан алоҳида ажралиб турарди. Муомаласи гўзал, вазмин ва тахсинга сазавор эди. Султон Фотих ўз сирини бой бермасди. Айни вақт у нима ҳақида ўйлаётганини билиб ҳам бўлмасди. У на атрофидагиларнинг на халкининг муҳаббатини қозонишга ҳаракат қилмас эди. Бирок, унинг акли, ғайрати ва қатъийлиги ҳурматга лойик эди. Султон Фотих илм аҳлига хайрихоҳ эди, санъат аҳллари ҳам яхши кўрарди”.

Кустантиния

Росулulloх соллаллоху алайҳи ва салламдан бир кун сўрашди: "Шаҳарлардан Кустантиния ва Румдан қай бири аввал фатх бўлади?" Набийulloх соллаллоху алайҳи ва саллам: "Биринчи бўлиб Кустантиния фатх қилинади" дея жавоб қилдилар. (Аҳмад ва Доримий).

Ушбу ва бошқа ҳадислардан хабари бор жуда кўп мусулмон ҳукмдорлари, саркарда ва амирлари Кустантинияни (ҳозирги Истанбул) фатх қилишга ҳаракат қилишган. Бирок ҳеч ким ўз мақсадига етиша олмаган. Ёш Мухаммад Фотих ҳам ёшлигидан ушбу шаҳарни фатх қилишни орзу қилган.

Мазкур шаҳар ниҳоятда бой, кўркам ва ҳимояси жуда мустаҳкам бўлганидан уни ишғол қилиш мумкин эмасдек эди. Баъзи тарихчилар Кустантиния ҳақида: “Агар дунё битта мамлакат бўлганида Кустантиния ўша мамлакатнинг ягона пойтахти бўлган бўлар эди”, дейшган эди.

Кустантиния фатхи учун тайёргарликлар

Кўйилган мақсадларнинг бутун мураккаблигини ҳис қилган Мухаммад оқилона ҳарбий-сиёсий ҳаракатларни амалга ошира бошлади. У Ғарбий Европа мамлакатлари билан вақтинча тинчлик сулҳларини тузди ва бу билан ташқи хавфдан ўзини ҳимоя қилиб олди. Кейин у мамлакат ичидаги барча кўзғолонларни бостирди. Босфорнинг икки соҳилида истехком қалъалар қурди, улар ёрдамида бўғоз устидан тўла назорат ўрнатди ҳамда Кустантинияни денгиз орқали озик-овқат етказиб берилишидан маҳрум қилди. Мухаммад Фотих шуни яхши англадики, ҳозиргача бўйсунмай келган шаҳарни таслим қилиш учун энг замонавий қурол керак. Бу ҳақда Аллох таоло шундай марҳамат қилади:

«Улар учун қўлингиздан келганича қуч-қувват ва эгарланган отларни тайёр қилиб қўйингиз, бу билан Аллохнинг душманини, ўз душманингизни ва улардан бошқа ўзингиз билмайдиганларни кўркитасиз... » ("Анфол" сураси, 60).

Ушбу ояти қаримани ҳаётга татбиқ этиш учун у тўп-замбаракларнинг энг зўр усталарини чақиртирди ва кўп миқдорда замбараклар қуйдира бошлади, шунингдек, унинг буйруғига кўра, ўша даврда 100 га яқин хўкизлар билан судраладиган энг катта замбарак тайёрланди. Нисбатан қисқа давр ичида ўша даврда жаҳонда тенги йўқ бўлган артиллерия шакллантирди.

Ёш ҳукмдор йирик ва қудратли флот тузишга ҳам алоҳида аҳамият қаратди. Бир неча

йиллик тайёргарлик мобайнида энг замонавий замбараклар билан куролланган бир неча юзта янги ва замонавий харбий кемалар сувга туширилди. Бундан ташкари, у кўшин сафини энг яхши олимлар ва факихлар билан тўлдирди, улар газотга чиккан аскарлар руhini кўтарар, кўшинга юкори кўтаринкилик ва мардонаворликни бахш этар эдилар. Кунт билан килинган икки йиллик меҳнатдан сўнг кўшин жангга тайёр эди!

Кустантиния фатхи

1453 йилнинг 5 апрель куни Султон Фотих ўзининг 100 минг кишилик кўшинини Тўпкопида тўхтатиб камал бошлади. Эртаси тонгда улкан тўплардан ўт очишга буюриб хужум бошлади ва бу билан ёш саркарда ўзининг дохиёна бошқарув қобилиятини намоиш этди. Кундан-кунга мусулмонлар кўшини шаҳарнинг метин деворларини емиришга ҳаракат қилишди. Бирок, византияликлар баланд ва мустаҳкам деворларида туриб қорамой, қайноқ сув, тош ва камон ўқлари ёғдирган ҳолда душманларидан химояланишди. Мусулмонлар деворнинг бирор жойи қулаб тушишидан умид қилган ҳолда узокдан тўпга тутишда давом этишди. Шу билан бирга султоннинг фармониға биноан девор остиға порох қўйиб портлатиш учун лаҳм қазидиш буюрилди. Бирок, византияликлар бу режадан хабардор бўлиб унинг амалға ошишиға имкон беришмади. Султон Фотих бундан саросимаға тушмади ва византияликларға қутилмаган зарба берди. У баландлиги Кустантиния деворларидан юкори бўлган улкан ёғоч миноралар қуришни буюрди. Бахайбат аравалар устиға ўрнатилган миноранинг ёғочларига ёниб қетишдан асраш мақсадида нам тери тикиб қикилди. Унинг юкорисидаги супачаға эса аскарлар жойлаштирилиб тобора девор томон яқинлашиб боришди. Византияликлар ёғочдан ясалган бундай қурол олдида саросимаға тушган бир пайтда мусулмон аскарлари деворға етиб бориб, шаҳарнинг олд деворини бузишға муваффақ бўлишди. Узок давом этган қашатқич жангдан сўнг византияликлар мусулмон ҳукмдорининг бу қашфиётини ҳам йўқ қилишға муваффақ бўлишди.

Мана навбатдаги мувоффақиятсизлик ва бунинг олдида жуда қўп саркардалар галабаға бўлган ишонч ва умидлари пучға қиккан бўлар эди. Мухаммад Фотих эса, Аллоҳ таолоға таваққул қилиб, Ундан нусрат ва галаба сўраб илтижо қиларди. Зеро Аллоҳ таолоғина галаба ато қилиши мумкин. Ўша даврда ҳеч бир саркарда ҳаёлиға қелмаган нарса Султон Фотих ҳаёлиға қелади. Унинг режаси бир неча қайиқларни қуруқлик орқали, Босфорда жойлашган Бешиқтош деган жойдан асосий қириш жойидаги занжир ҳамда византияликлар флотидан узокрок бўлган Олтин Мугузға ўтқазидан иборат эди. У қалъа деворлари ичида энг заиф жой Олтин Мугузда эканини жуда яхши билган.

Қуруқлик бўйича ўтилиши қерак бўлган масофа уч милни ташқил этарди! Ҳеч қанақа шароит йўқ, ердаги тупрок шиббаланмаган, йўл ва асфальт деган нарса умуман йўқ эди. Фотих ерни текислаб йўл ётқизишға амр берди. шундан сўнг у ерға тўсинларни ётқизиб, кемалар уларнинг устидан осон сирпаниб ўтиши учун ёғ билан сурқашни буюрди. Исломи лашкарларининг бақувват ва қайир эрқаклари Босфор қўрғазиде сувларидаги кемаларни қуруқликка қикаришға ҳамда Олтин Мугуздаги ҳавфсиз жойғача узок масофаға қўчиришға қиришдилар. Бу ишларнинг ҳаммаси бир кечада амалға оширилди. Қелгуси куннинг тонгида, қуёшнинг илк нурлари таралиши биланок Олтин Мугузда пайдо бўлган етмиш иккита кемада Султоннинг туғлари қилпирай бошлади. Кемалар ичида

тиш-тирногигача курулланган ислом лашкарлари Аллохга такбир айтган холда Аллохнинг фатхи боис шодлигини изхор этарди. Ушбу манзарага кўзи тушган румликлар имконсиз нарсанинг амалга оширилишидан шунчалик лол котдиларки, рухан тушкунликка юз тубан тутдилар.

Византиялик бир тарихчи: “Бунга кадар бунга ўхшаш нарсани кўрмаган ва эшитмаган эдик. Мухаммад Фотих ерни денгизга айлантирди ва унинг кемалари тўлкинлар ўрнига тоғлар орасидан сузиб ўтди. Бу амали билан у Буюк Искандардан ҳам ошиб тушди. Хеч кутилмаган ушбу харбий ҳаракат жанг натижасини ҳал қилди, дейиш мумкин”, деб ёзган эди.

1453 йил 29 май, сешанба куни Султон эрталабки намоздан сўнг ўз аскарларига Аллох таолога холис илтижо қилиб дуо қилишларини сўради. Намоздан сўнг, баланд янграган такбир садолари остида хужум бошланди. Ўз аскарларини галаба билан табриклаган Султон уларга: “Алхамдулиллаҳ, Аллох таоло шаҳидларни раҳматига олсин ва мужоҳидларга шон-шарафлар бўлсин, буюк Ислом умматига эса, шон-шавкат ва иззат ато қилсин”, дея зитоб қилди. Сўнг у ўз отидан тушиб, Аллох таоло тарафидан ато этилган галаба учун саждага йиқилди. Аллох йўлидаги ажойиб галабаси ва Константинополни ишғол қилгани учун мусулмонлар Султон Мухаммадни Фотих, деб атаётди.

Абу Иброҳим ибн Юсуф “Ислом эътиқоди” китобида, “Кустантиния фатхи” бобида ёзади: “Аллох субҳанаху ва таоло томонидан галаба ато қилингандан кейин, Султон Мухаммад Фотихнинг биринчи қилган иши, саждага бошини қўйиб, мусулмонларга очик фатх ва мулк бергани учун Аллохга шукрона келтирди. Қўшин шаҳарга кирганда, қўпчилик деворларнинг тепасига қўтарилиб, румликларнинг байроқларини юлиб ташлаб, уларни ўрнига ислом байроқларини ўрнатишни бошлашди. Бу галаба онларида ўнлаб мужоҳидлар шаҳарнинг энг баланд минораларидан азон чақира бошладилар. Султон Фотих шаҳар марказига келганда, тўхтади ва Мухаммад соллаллоху алайҳи ва салламнинг башоратлари рўёбга чиққанлиги тўғрисида хитоб қилди ва “Албатта Кустантиния фатх этилажак, унинг амири қандай ҳам яхши амир ва уни эгаллайдиган қўшин қандай ҳам яхши қўшиндир” ҳадисини айтди”.

Мухаммад Фотих — ғамхўр ва доно ҳукмдор

Мухаммад Фотих нафакат ўзининг харбий юришлари билан, балки Аллох таоло буюрган буйруқлари асосида адолат билан давлатни бошқариши орқали ҳам ном қозongan эди. У Аллох таоло томонидан ўзига юклатилган масъулиятни қалбининг энг тубидан ҳис этар эди. Мухаммад Фотих давлат маъмурий, молиявий ишлари ва уларнинг ҳаражатларини тартибга келтирди. Харбий қўшинларни кичик-кичик гуруҳларга бўлиб, уларнинг сони ва эҳтиёжларини махсус дафтарда қайд этилган холда иш юритди. Айниқса, у вилоятларни ривожлантиришга ўз эътиборини қаратди. Масъулиятсиз вилоят ҳокимларини ишдан олиб ташлади. У ўз саройини ислоҳ қилди, атрофида жуда қўп ўз ишининг билимдонлари бўлган мутахассисларни, солиҳ ва тақводор одамларни жамлади, жуда қўп мадрасалар очди. Шифохоналар, тиббий ёрдам кўрсатадиган масканларни қўпайтирди, уларга энг яхши шифокорларни тайинлади. Хар бир шифохонада алоҳида жарроҳ, дорихона

бошқарувчиси, тиббий ёрдам кўрсатувчи шахслар ва уларнинг ёрдамчилари бор эди. Худди Хорун Ар-Рошид ва Умар ибн Хаттоб розияллоху анху каби кийимини ўзгартириб олган холда шаҳарнинг хароб маҳаллаларини айланар ва жамият нимага мухтож, қандай муаммолари борлигини билиб, уларни хал қилар эди.

Бир сўз билан айтганда, Мухаммад Фотих такво, солих амаллар ва ўз фуқароларига нисбатан гамхўрлик каби хислатларни ўзида мужассам қила олган эди. У етакчи, раҳбар ва ўз умматининг имоми ҳам эди.

Ўғлига васиятнома

Ушбу мақолани буюк Султон вафотидан олдин ўз ўғлига қолдирган ҳикматли васиятномасини баён қилиш билан якунлашни ихтиёр этдик.

“Эй, жигарбандим! Умрим поёнига етди, бироқ ҳеч нарсадан афсусланмаяпман, чунки ўзимдан кейин сиздек фарзандни қолдирмоқдаман. Адолатли, ҳаққоний ва раҳмдил бўлинг. Қўл остингиздагиларга бир хилда гамхўрлик қилинг. Исломи динини ёйишда собитқадам бўлинг, ҳақиқатдан ҳам бу Ер юзидаги ҳукмдорлар бунинг учун масъуллар. Исломи ишлари бошқа ишлардан устивор бўлиши керак ва бунда изчил бўлишингиз лозим. Диндан йироқ одамларни ўзингизга яқинлаштирманг ва улардан фойдаланманг. Бузуклик олиб қирувчи бидъатлардан ўзингизни эҳтиёт қилинг, мамлакатнинг жиходи олиб боришига имконият беринг, Байтул-Молни ҳонавайрон қилиб қўймасликларини учун уни қаттиқ назорат остида ушланг. Мардумнинг молига тажовуз қилсангиз, холингиз вой бўлсин, илло Шариат ҳуқуқи бўлмаса. Мухтожларга ёрдам қўлини чўзинг. Эй, менинг фарзандим! Мендан ўрнак олинг. Мен бу дунёга келганимда, чумоли каби эдим, кейин Аллоҳ менга шунчалик қўп яхшиликларни берди. Менинг йўлимни тутинг ва мендан ибрат олинг. Тиним билмай Исломи динини улуғлашга ва мусулмонларни шарафлашга ҳаракат қилинг. Мол-мулкингизни зеб-зийнат ва ўйин-қулгига сарфламай, зарур миқдор билан қаноатланинг. Исроф ва такаббурлик – ҳалокатнинг энг қатта сабабларидир”.

Интернет маълумотлари асосида
Абу Муслим тайёрлади